

Нинослав Станојловић

ОШ „17. октобар”, Јагодина

milosko1994@gmail.com

ЈЕДНО ПИСМО ЖИВАНА АНТОНИЋА ЛИКОДРЕ ИЗ 1862. ГОДИНЕ

По дефиницији, писмо је вид писмене комуникације међу одсутним лицима и служи за изношење мисли, жеља и осећања, као и за преношење обавештења и порука.

Писмо као реч може бити и радња и обично писање, натпис, попис, запис, исправа, посланица, али и акт, уговор, проглас, писмена обавеза, потврда, сведоџба и све то у јавним службеним пословима. Приватна преписка је, такође, један од најдрагоценијих извора за проучавање приватног, али и друштвеног живота.

Постојала су и штампана упутства за писање писама, која су била општа и службена, али је кореспонденција често имала и слободнију форму¹.

У збирци *Поклони и ошкјуи* Историјског архива у Јагодина, формираној 1960. године, од појединачних докумената примљених на поклон, откупљених или прикупљених на неки други начин, а који нису могли бити сврстани у архивским фондовима, под *Разно (Varia)*, налази се писмо Ж. Антонића, писано 27. септембра 1862. године у Ваљеву².

Иза потписа аутора наведеног писма налази се значајна личност ваљевског краја XIX века. Реч је о Живану Антонићу, рођеном око 1815. године у селу Ликодри, код Крупња. По називу места рођења, одмах на почетку своје чиновничке каријере, добио је надимак. Није познато где се, како и колико школовао. Током шездесетих и почетком седамдесетих година XIX века живео је и радио у Ваљеву. Прво је био помоћник

¹ *Речник књижевних џермина*, Београд 1992, стр. 603; Поповић, 2001, 279-281.

² Тошић, 1984, 429; Историјски архива Јагодина (у даљем тексту: ИАЈ), *Збирка Поклони и ошкјуи*, *Varia*, 24/1222

окружног начелника, а потом и начелник Округа ваљевског. Према подацима забележеним на првом поименичном попису свих житеља Ваљева и њихове имовине, обављеном 1862. године, тада је био помоћник окружног начелника и од имања имао је једну кућу са плацем у Шапцу, један забран од 60 дана орања у поцерском селу Слеччевићу с кућом, кошаром и шупом. Његова непокретна имовина била је тада процењена на 1.150 дуката цесарских. Месечни приход од плате и издавања стана износио је преко 72 талира. По вредности имовине спадао је у пету класу, а по примањима у шесту класу, што га је сврставало међу најимућнијим становницима града на Колубари. Са супругом Маријом (40), према поменутом попису, имао је синове Обрада (22) и Луку (12) и кћери Стамену (17), Еву (16) и Савку (13).

Током радног ангажовања у Ваљеву и околини Живан Антонић Ликодра активно је учествовао и у бројним друштвеним активностима. Посебно се ангажовао око припрема и изградње прве наменски грађене зграде, за потребе школе у Ваљеву, као и око оснивања ваљевске гимназијске реалке. Такође је забележено да се трудио да овој просветној установи обезбеди наставна учила и остале потрештине, а лично је поклонио велику урамљену слику кнеза Михаила Обреновића.

Начелник Антонић учествовао је, током 1870. године, и у великој сабирној акцији обезбеђења финансијских средстава за подизање споменика Кнезу Михаилу Обреновићу, прилогом од 120 гроша, сврставши се у веће донаторе. Годину дана раније послао је Одбору позоришном 2.760 гроша и 25 пара чаршијских, сакупљених за изградњу Народног позоришта у Београду, и овом приликом са 60 приложених гроша, био је најдарежљивији. Петог јануара 1871. године, у својству окружног начелника послао је министарству унутрашњих дела на одобрење *„сїаїшїиїе које је омладинска Позоришна дружина цроїїисала“*. Министарство је одговорило, 12. маја исте године, да је Начелство у Ваљеву надлежно за одобрење статута новооснованог позоришног друштва, пошто се *„радња и сїїої друшїїва оїраничава само на їїамо окруїїну варош“*.

Живан Антонић Ликодра умро је после 1871, а пре 1887. године. Тачан датум, годину и место смрти овог, својевремено, значајног житеља Ваљева, остављамо на утврђивање много прилежнијим истраживачима богате прошлости ваљевског краја³.

За разлику од имена пошљаоца, кога смо брзо идентификовали, мали истраживачки напор представљало је откривање личности, коме

³ Перуничих, 1973, 821; Перишић, 1998, 96, 244, 269; Ранковић, 2004, 140; Ранковић, 2010, 9, 27, 30.

је писмо било упућено, јер на њему није било ни имена, ни адресе кореспондента. Пошавши од чињенице да се писмо налазило у подзбирци *Varia*, заједно са грађом везаном за личност Милана Раденковића⁴, унука далеко гласовитијег и знаменитијег Јагодинца Стефана Стевче Михаиловића⁵, наставили смо истраживање у том правцу и дошли до имена Стевчиног брата, Константина Косте Михаиловића⁶. Коста Михаиловић је средине 1862. године, непосредно пред јунске догађаје у Београду, који су се изродили у крваве нереде и међународну интервенцију, био постављен за начелника среза колубарског, уместо Мите Ракића. На том положају остао је и наредне 1863. године, о чему, осим Државних шематизама за поменуте године, сведочи у својим мемоарским белешкама и сам Коста Михаиловић⁷.

Занимљив је и сам тон обраћања у опширном писму, тадашњег помоћника окружног начелника у Ваљеву Живана Антонића Ликодре свом подређеном, начелнику среза колубарског Кости Михаиловићу, у коме неизмерно хвали његову ревност и одлучност у активностима у повереном му срезу, током ванредног стања, које је владало у Србији од јуна до септембра 1862. године. Притом је посебно истакао Михаиловићеве извештаје, које је слао у ваљевско Окружно начелство у наведеном периоду. Разлог оваквог односа Ликодре према Михаиловићу лежи у чињеници да је те 1862. године, Костин брат и угледни обреновићевац Стевча Михаиловић, у својству генерал-мајора, био постављен, од стране кнеза Михаила Обреновића, за команданта „*све народне војске*“⁸.

Иначе, само писмо је исписано црним мастилом, предвуковском азбуком, читким рукописом на четири странице, накнадно нумерисане и повезане јемствеником. Својом садржином ово писмо износи Антонићева размишљања о Србији током 1862. године, уз рекапитулацију појединих догађаја, домаћих и међународних, уз сјајне коментаре, које одају и добро школовану и прилично обавештену особу, што је аутор овог писма несумњиво и био.

4 Милан Д. Раденковић (Јагодина, 1850 – Јагодина, 1915), трговац, индустријалац, председник општине јагодинске, унук, по мајци, Стевче Михаиловића.

5 Стефан Стевча Михаиловић (Јагодина, 1806 – Београд, 1888), политичар и државник

6 Константин Коста Михаиловић (Јагодина, 1818 – Београд, 1897), чиновничку каријеру започео је као практикант Начелства округа јагодинског, да би је окончао пензионисањем, на положају помоћника начелника Округа пожаревачког.

7 Архив Србије, *Фонд Косте Михаиловића*, фасц. К-1, II

8 Крестић, 1991, 25-26; Ђорђевић, 1983, 146, 152.

Препис писма, који следи, сем мањих исправки граматичких грешака, веран је оригиналу.

Госјодине!

Као што су бомбардирањем Београда и различним изазивањима од стране Турака настале у нашем ојечесћиву ванредне околности, и као што је Србија постављена у нужду, да се спрема за јак одјор у случају даљи најадања Турака на нашу ојцабину; Началничесћиво је имало честе појребе издавати вам ради жорње цели налоге, и прејоручивати вам да са ревношћу и житоивошћу извршаваће одјуштене вам наредбе виши власћи, а особито и поглавито оне, које се тицале појдомажања вољи власћи у обучавању народне војске о набавке различни војнички појреба.

Делање ваше и појручни вам званичника, пратило је Началничесћиво у овим критичним приликама, особито поажњом, и врло ми је мило што вам овом приликом могу изјавити, да сте како ви тако и појручни вам персонал ревносно и онако точно извршавали своје дужности, у дејство приводили издаће вам налоге виши власћи и настјојавали да се појстигну обите цели, да сте велим све то чинили онако ревносно и точно као што је ојечесћиво од сваког сина с правом могло исчекивати, и као што се правоме појришти присјоји. Началничесћиво је по дужности Г. Министра унушрашњи дела⁹ а он ојет Светлог владоца¹⁰ извештавао о ревности и точности које су полицајне власћи у овим теешким приликама развили и са задовољством на основу президијалног предписа Г. Министра извештавам вас да је Жезова светлости имала милости очинским благовољењем саслушати ове извештаје, задовољна што су полицајни чиновници разумели своје високе позиве и што се теудити ревносно и точно одговорити им.

Ванредно стање које је у Србији више месеци постојало, престало је. Евројска конверенција, сазвана у Цариграду у следствиу Београдски догађаја, свршила је свој посао; и на основу они решења која је Конверенција донела, издај је Султански Ферман којим се обзнајује оно што је Конверенција урадила.

Вама је достављена Прокламација, коју је издао наш Светли владалац, обзнајујући да у Србији предстаје дојакошње ванредно стање; а из званични новина видићеће шта је управо на Конверенцији урађено.

9 Никола Христић (Сремска Митровица, 1818 – Београд, 1911), министар унутрашњих дела (1860-1868)

10 Михаило М. Обреновић III (Крагујевац, 1823 – Београд, 1868), кнез српски (1839-1842, 1860-1868)

Из ови акџа моћи ћеџе лако разумети да се Сулџанским ферманом не испуњавају жеље и љаведна очекивања Свеџлоџ Књаза. Бомбардирањем Беоџрада Србија је ѡреџирџила далеко веће шџиџеџе, неџо да се моџао наши Госџодар задовољним осеџиџи оним решењем сџвари које је у Цариџраду учињено. Тим бомбардирањем доведена је у ѡкрети сва земља и народ је ѡџрџнуџи од своји ѡслова, хиљаде ѡродица ѡџиџеџене су, џџрџовине и радности ѡрестџале су, ѡрестџоница је скоро ѡџустџошена, ѡрестџворена будући у војинско сџање. А имамо све ово шџиџо је најџлавније у џемељу ѡџџрешена су нама ѡрава, крвљу сџечена, нанети је жеџџток удар нашим државном живоџу и учињена нам је џолема увреда.

Према злу које бомбардирањем ѡреџирџесмо и ѡрема жеџџџвама које морасмо ѡднеџи сџављањем у неџриџџине околности у којима се налазимо, оно шџиџо се у Ферману налази никако не одџовара нашим ѡравичним надањима. Тим ферманом само се нареџује, да се изврши оно, нашиџо је Србија имала одавно ѡраво и шџиџо је ѡребало да се изврши. Шџиџо ће се раскоџџи Соко и Уџиџа, џим ће се испџина сџџџи на ѡџџи сукобима који су џамо џако чеџџи били између наши људи и џурака, али џиме ниџи је даџо нама удовлеџворење за ѡреџирџџене и шџиџеџе и увреде нанети нам бомбардирањем Беоџрада, ниџи се може узети, да су нам даџџе џџражене маџериџалне џаранџије, да се неће никада у Србији ѡновити жеџалосни доџађаји од 3. и 5. јуниџа џек. џод. Решења Конференџије и на њиховом основу издаџи Ферман ваља смаџраџи само као неџодџуну меру, да се за време ѡрекину неџриџџности ванредноџ сџање, у ком се налазимо. А џим испџим никако не ѡреба у испџом Ферману ѡраџџиџи коначно решење овоџа ѡџџања. Па као шџиџо је Конференџија заџо сазвана била, да нам се даду маџериџалне џаранџије ѡрџџиву самовољџџџа ѡџурски ѡаша и власџи, и да се наше ѡрема Порџиџи ѡношење џако уреди, да ѡсџџану немоџућни убудуће онакви доџађаји ради који је Конференџија сазвана била, а као шџиџо се џо на Конференџији и издаџиџим Ферманом није ѡсџџџило ни урадило, само се ѡ себи разуме да нам је осџављен ѡџџи да ѡраџџџо, да се наше жеље ѡодџуније узму у ѡризреније и да се веђма задовоље.

Где које маџновене околности, које леже ван домаџаја нашеџа учинише да је Њеџова Свеџлџстиџи нашла за добро испџомаџџџи на ѡџџи смеџџџи, да се ѡрекине доџакошње ванредно сџање. Али ѡрокламаџиџа коју је Њеџова Свеџлџстиџи издала јасно каже да Сулџанским ферманом нису испуњене жеље и да решења Конференџије не одџоварају очекивањима Њеџове Свеџлџстиџи. Њеџова Свеџлџстиџи и џо каже у својој ѡрокламаџиџи да уколико наше ѡраведне жеље нису ѡменуџџим ферманом испуњене, очекује да ће се доџније испуниџи.

Ове свечане изјаве Њежове Светлосћи треба да буду правац нашем јавном делању. Као што се у њим изјавама са једне стране огледа незадовољство Њежове Светлосћи са последицама Конференцијалног саветовања, тако су исто те изјаве јасни и несумљиви доказ Патриотског и очинског стварања о добру, најпредку и будућности наше отаџбине и нашега народа.

Следујемо искрено и решително њим изјавама, примамо савете које се у њим изјавама садрже, тврдо се држимо правца, које нам те изјаве показују, стварајмо се да испуњавајући сваки своје дужности ревностно, испуњавајмо и чувствима чистошћу и искреног патриотства; будимо тврди стални у својим делима, која су на обичне добро ја знајмо да ћемо мало пре или после морати доћи да своји намера, да ћемо постићи велику цел, благостање отаџбине и најпредак народа од сваке руке; и да ћемо тада нешто отворити народу нашем лепоу будућности и нешто му створити и прокрчити пут ка истом.

У природи ствари, да човек кад не постигне своје намере треба да настави употребљавати средства која га за његовим намерама одвести могу. Што се показало као нужно у иренутицима, кад су земља и народ били у опасности да ће бити од турака најаднути, то исто не мања нужно и сад и убудуће јер је то најбоље и најудесније средство, да нам жеље добију снагу да нам се саслушају и удејствују. Кад узвишени наш Светли владалац вели да очекује да ће се нама жеље испунити, ми треба да му са свим снагама пригласимо у помоћ, и да му будемо на руци, да што пре дође време, кад ће нам све наше жеље добити живота. Све донде докле то време не дође и док нам се жеље не испуну остаје нам и треба да нам буде главни задатак стварајући се, да нас никакове прилике, никакови догађаји ни у чему несреме и утиске не застану и не зашече.

На основу президијалног предписа Г. Министра унутрашњих дела саопштавајући вам овим да је у следству Прокламације Њежове светлосћи претпало у нашем отечеству ванредно стање, ја да су пређашњи за време измењени закони и уредбе добиле обичну своју важност, надам се да ће те и убудуће како ви тако и подручни вам персонал оном ревности своје дужности коју показате у минуваним ванредним околностима; да ће те у своје делање свагда имати на уму обичне добро и незаборављајући да је послушност према наредбама своји власти и стварајина, једно од први условија. За развистак нашег народног и државног живота, очекује Г. Министар с њим вером, да ће те у овоме духу подручни вам народ руководити и непрекидно обдржавати у највећој скромности и неограниченој послушности, јер то је најпоузданији способ која ће Њежову Светлосћу нашег узвишеног владара Господара Књаза Михаила постигавити у по-

ложсај, да решишелно може настїојавати да се даду жорейоменути гаранције, и да свој народ усрећи и на виши стїейен славе узнесе.

Стїављајући вам на срце да овако у инїтересу народа и оїћестїва проружитїе своју ревностї, да будетїе на одржању доброга реда и уобитїе да свесно испїуњавайтїе тїешке дужностїи доброг полицајног чиновника и средског стїарешине, а Начелнїчестїво обрадоваће се ако тїим начином дайтїе му прїлику да и од сада може о вама Г. Министїру Унутїрашњих дела а овај оїетї Светїлом Госїодару Књазу давати тїакова известїија која ће њему на задовољстїво а вама на похвалу служитїи.

у Ваљеву
27. септїембра 1862. г.

ваши
почитїаитїель
Ж. Анїїонїћ¹¹

Писмо помоћника начелника округа ваљевског, Живана Антонића Ликодре упућено начелнику среза колубарског, Константину Кости Михаиловићу, настало у Ваљеву 27. септембра 1862. године, вредно је сведочанство о једном времену и људима у истом.

Извори и литература

Извори

- Архив Србије, *Фонд Костїе Михаиловића*, фасц. К-І, II
- Историјски архива Јагодина, Збирка *Поклони и оїткупи*, Varia, 24/1222

Литература

- Ђорђевић, 1983, 146, 152 – Ђорђевић Ж., *Чукур-чесма 1862. Стїудија о одласку Турака из Србије*, Београд, 1983.
- Крстић, 1991, 25-26 – Крстић В., *Мемоари Стїефана Стїевче Михаиловића (1861-1878)*, Споменик, СХХХII, Одељење историјских наука, 8, Београд, 1991.
- Перуничић, 1973, 821 – Перуничић Б., *Град Ваљево и његово уїравно подручје 1815-1915*, Ваљево, 1973.
- Перишић, 1998, 96, 244, 269 – М. Перишић М., *Ваљево град у Србији крајем XIX века*, Београд – Ваљево, 1998.
- Поповић, 2001, 279-281 – Поповић Љ., *Писмо у званичним докуменїима XIX века*, Писмо, зборник радова, Београд, 2001.
- Ранковић, 2004, 140 – Ранковић З., *Ваљевске гимназије 1869-2004*, Ваљево 2004.

11 ИАЈ, Поклони и откупи, Varia, 24/1222

- Ранковић, 2010, 9, 27, 30 – Ранковић З., *Позориште у Ваљеву 1860-2010*, Ваљево, 2010.
- Тошић, 1984, 429 – *Водич Историјског архива „Средње Поморавље“ Светозарево*, приредила Р. Тошић, Светозарево, 1984.